

JATSS, 2024; 6(2), 108-136

First Submission: 05.05.2024

Revised Submission After Review: 18.06.2024

Accepted For Publication: 28.06.2024

Available Online Since:30.06.2024

Research Article

Thinking in the Context of Urban Women's Rights: A Review into the European Union and Turkey^a

Salih Ziya KUTLU^b Didem SAYGIN^c & Asime Dilara ERDEM^d

Abstract

The concept of urban resilience or urban resilience in literature; although it is often considered in the area of climate change or natural disasters, it also has economic, social and cultural dimensions. It is therefore necessary to consider the city as a whole and also consider the social and economic situations, quality of life and spatial areas of the people living in the city in the context of urban resilience. It is highlighted that disadvantaged groups living in cities are more affected by shocks experienced by the city, taking into account that urban resilience cannot be kept separate from social risks. Women, who make up half of society, are thought to feel urban shocks and urban poverty more. So the question of the research is does increasing women's participation in economic life increase their urban resilience? To survive these risks with minimal damage, women's education levels need to be improved, their employment increased. in the EU with EUROSTAT data; the TUIK data assessed the position of women in Turkey and the possibility of building urban resistance. Economic, education and security themes were selected and data on these themes were examined when this assessment was carried out. Findings from the data concluded that for women to be less affected by urban shocks, their position should be strengthened.

Keywords: city, resilient city, gender, woman

JEL Codes: J16, J31, J60, N34

---

^a The study was presented at the 6th National Local Governments Symposium organized by the Local Government Policies Board of the Presidency of the Republic of Turkey on 25-26-27 October 2021. But it has not been published.

^bAsst. Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University, Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Administration, Çanakkale/ Turkey. ziyakutlu@comu.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0450-5757> (Corresponding Author)

^cAssoc.Prof. Dr.. Çanakkale Onsekiz Mart University, Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Administration, Çanakkale/Turkey. didemsaygin@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2832-351X>

^dPhD Student, Çanakkale Onsekiz Mart University, Postgraduate Education Institute, Public Administration, Çanakkale/ Turkey. asimedilaraerdem@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7422-7473>

JATSS, 2024; 6(2), 108-136

İlk Başvuru:05.05.2024

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı:18.06.2024

Yayın İçin Kabul Tarihi:28.06.2024

Online Yayın Tarihi:30.06.2024

Araştırma Makalesi

**Kentsel Direnci Kadın Hakları Bağlamında Düşünmek: Avrupa Birliği ve
Türkiye Üzerine Bir İnceleme^a**

Salih Ziya KUTLU^b Didem SAYGIN^c & Asime Dilara ERDEM^d

Öz

Literatürde kentsel direnç ya da kentsel dayanıklılık olarak yer alan kavram; genellikle iklim değişikliği ya da doğal afetler alanında düşünülse de aslında ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları da vardır. Bu nedenle kenti bütün olarak düşünmek ve kentin içinde yaşayan insanların sosyal ve ekonomik durumlarını, hayat kalitelerini, mekânsal alanlarını kentsel direnç bağlamında da ele almak gerekmektedir. Kentsel direncin sosyal risklerden ayrı tutulamayacağı göz önünde bulundurularak kentlerde yaşayan dezavantajlı grupların kentin yaşadığı şoklardan daha fazla etkilendiği vurgulanmaktadır. Toplumun yarısını oluşturan kadınların ise kentsel şokları ve kentsel yoksulluğu daha fazla hissettikleri düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmanın sorusu kadınların ekonomik hayata katılımlarının artması kentsel dirençliliklerini artırır mı? olarak belirlenmiştir. Kentsel risklerden en az hasarla kurtulabilmek için kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi, istihdamlarının artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda EUROSTAT verileri ile AB'de; TÜİK verileri ile Türkiye'de kadının konumu ve kentsel direnç oluşturabilme imkânı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken ekonomik, eğitim ve güvenlik temaları seçilmiş ve bu temalardaki veriler incelenmiştir. Verilerden elde edilen bulgularla kadınların kentsel şoklardan daha az etkilenmeleri için konumlarının güçlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: kent, dirençli kent, toplumsal cinsiyet, kadın

JEL Kodlar: J16, J31, J60, N34

^a Çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetim Politikaları Kurulu'nun 25-26-27 Ekim 2021 tarihinde düzenlemiş olduğu 6. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumunda sunulmuştur. Ancak yayınlanmamıştır.

^b Dr. Öğr. Üyesi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Çanakkale/Türkiye. ziyakutlu@comu.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0450-5757> (Sorumlu Yazar)

^c Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Çanakkale/ Türkiye. didemsaygin@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2832-351X>

^d Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi, Çanakkale/Türkiye. asimedilaraerdem@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7422-7473>

Giriş

Tarımın gelişmesi ile birlikte insan toplulukları yerleşik hayata geçmişlerdir. Kentler, yerleşik hayata geçen insan topluluklarının tüm ihtiyaçlarını karşıladıkları mekânlar olarak oluşmaya ve gelişmeye başlamıştır. Kentlerin oluşması insanların imkânlarla daha hızlı ulaşmaları konusunda olumlu bir gelişme olarak değerlendirilirken diğer yandan kalabalıkların aynı mekanda yaşaması sorunlara neden olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşından kentler de çok ağır hasarlar meydana gelmiştir. Bu nedenle kentlerin kendi içinde gelişmiş ve geri kalmış bölgeleri arasındaki ayırım iyice artmış, yönetimler, siyasal rejimler el değiştirmiştir. Kentler ve kentliler yeni düzene adapte olmaya çalışırken ortaya çıkan küreselleşme tüm dünyayı etkilediği gibi kentleri de etkilemiştir. Kentlerin gelişmiş ve gelişmemiş alanları arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel farkların ortadan kaldırılmaya çalışılması, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine bağlı olarak insanca yaşamaya elverişli kentlerin yaratılması, teknolojinin getirdiği yeniliklerin kentle uyumlaştırılması gerekmektedir. Bunlara ek olarak, ülkelerin güçlerini birleştirerek yekpare olmaya çalışmaları ve bu amaç doğrultusunda birlikler kurmaları da değişen düzenin bir parçası olmuştur. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development - Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)'nin 21. yüzyılın ortalarında dünya nüfusunun 3'te 2'sinin kentlerde yaşayacağını öngörmesi (OECD ve UN-HABITAT, 2018), kentlerin hızla büyümesi; kentler için önlemler almayı, sürdürülebilir politikalar oluşturmayı ve kent çalışmalarını arttırmayı gerekli kılmıştır.

21. yüzyılda kentlerde nüfus yoğunluğu artmış ve kentlerin dinamikleri karmaşık bir hal almıştır. Bu nedenle kentlerin yaşadığı sorunlar artık milyonlarca insanı etkiler duruma gelmiştir. Bu sorunların, iklim değişikliği ve doğal afetlerden; altyapı, imar gibi sorunlar ile kentin sakinlerinin yaşadığı ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlara kadar çok geniş bir yelpazesi vardır. Çalışma kapsamı içinde kentin iç dinamiklerinde yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın sorusu kadınların kentte görünür olmasının, istihdama katılmasının, ekonomik açıdan güçlü olmalarının sosyal açıdan da güçlü olacakları ve kentsel şoklara karşı daha dayanıklı olacakları fikrinden yola çıkılarak “kadınların ekonomik hayata katılımlarının artması kentsel direnci artırır mı?” şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak kadınları ötekileştiren toplumsal cinsiyet kavramına, kent ve kentsel direnç kavramlarına değinilmiştir. Kentin yaşadığı ani ya da uzun süreli tüm sorunlara karşı kentin durumunu koruma çabası olarak tanımlanan kentsel direnç kavramı kadın özelinde ele alınmaya çalışılmıştır. Kentsel direnci sağlamak için OECD, ICLEI (Yerel ve Çevresel İnisiyatifler İçin Uluslararası Konsey), Dünya Bankası (World Bank - DB) ve Birleşmiş Milletler (United Nations - BM)'in direnç kavramını nasıl tanımladıkları araştırılmıştır.

Çalışmanın ikinci başlığında Avrupa Birliği (AB)'nin kentsel direnci nasıl algıladığı ifade edilmiştir. Avrupa Kentsel Şartı I ve II, Avrupa Mekansal Gelişme Perspektifi incelenmiş ve Eurostat (Avrupa İstatistik Ofisi) verileri kullanılarak kadının toplum içindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Kadınların kentsel şoklardan erkeklerden daha fazla etkilenip etkilenmedikleri sorusuna yanıt bulabilmek için cinsiyet eşitliği, istihdam, eğitim ve şiddet verileri kullanılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'de kentsel direnç kavramının nasıl algılandığı ve kadının toplumdaki yeri incelenmiştir. Bu kapsamda kadınların istihdam edilmesinin hukuki dayanağını oluşturan 1982 Anayasası, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, Kent Konseyleri Yönetmeliği ve Kalkınma Planları incelenmiş kadının

kentteki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri baz alınarak Türkiye’de kadının yeri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri kapsamında incelenmiştir.

Çalışma, kentsel direnci dezavantajlı gruplardan olan kadınlar tarafından incelediği için literatüre katkı sağlamaktadır. Dezavantajlı gruplardan sadece kadınların ele alınması, Eurostat ve TÜİK verileri üzerinden değerlendirme yapılması ve BM’nin Sürdürülebilir Kalkınma hedeflerinden kadınları “cinsiyet” perspektifinden ilgilendirenlerin seçilmesi çalışmanın sınırlılıkları olarak değerlendirilmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Tarımın gelişmesi ile yerleşik hayata geçen insan toplulukları, bir süre sonra kendilerini yöneten bir gücü belirlemeleriyle birlikte toplumlara dönüşmüştür. Toplum içinde ise cinsiyete dayalı iş bölümleri gelişmiş yerleşik hayatın getirdiği özel alan (hane içi) ve kamusal alan (ekonomik piyasa alanı) meydana gelmiştir. Erkekler kamusal alanda çalışırken kadınlar ise çocuk bakımı nedeniyle özel alan içerisinde kalmışlardır. Bu mekânsal ayrım toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasına da neden olmuştur. Kadınlar, erkekler karşısında dezavantajlı duruma gelmiş, kamusal alanda kendilerine yer bulamamaya başlamışlardır. Kamusal alan ve özel alan ayrımı yerleşik hayata geçildiği zamana dayansa da toplumsal cinsiyet kavramı 1960’a kadar büyük ölçüde görünür değildi. Ancak Beauvoir’un “Kişi kadın doğmaz, kadın olur” mottosu ile feminist hareketin biyolojinin kader olmadığı ve kadın ile erkek arasındaki ayrımın toplumsal bir inşa olduğu yönündeki görüşü ve kadınların kamusal alana çıkma istekleri toplumsal cinsiyet kavramının daha fazla görmezden gelinemeyeceğini göstermiştir.

Feminist düşünürler toplumsal cinsiyet rollerinin meydana gelmesinde farklı görüşler bildirmiştir. Feminist literatürde çok fazla kuram olmasına rağmen çalışmaya, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın haklarının genişletilmesi ile giderilebileceğini savunan liberal feminist kuramın (Heywood, 2012) algıladığı toplumsal cinsiyet kavramı hâkim olacaktır. Kadının hukuki bir “özne” olması ve eşitlik talep etmesi, kadınların; erkeklerle eşit şekilde sahip olduğu ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel hakların tamamını içermek olarak tanımlanan kadın hakları kavramını ortaya çıkartmıştır. Kır ve kent yaşamında kadının rolleri değişmiştir. Kırsal hayatta işgücüne daha fazla katılan kadın, kentsel hayatta özel alan içinde kalmıştır. Bu durum mekânın, cinsiyet rollerini değiştirebileceğini ortaya çıkartmıştır. Kır ve kent olgularının farklılaşması ile birlikte ilk kent sosyoloji kuramcıları kent ve kır ayrımını netleştirme ve tanımlamaya çalışmışlardır. Bu nedenle ilk kuramcılar kenti, kırın tam zıttı olarak kabul etmişlerdir. Bu tanımlamalarda kent kavramı, yalnızca bir mekân olarak değil, aynı zamanda en önemli bileşenlerinden birinin insan unsuru olduğu yerleşmeler olarak tanımlanmıştır. İnsanın ana unsur olarak ele alınması kentsel direnç/kırılğanlık kavramının toplumsal ve politik yönünü öne çıkarmaktadır. Kentlerde yaşayan insanların doğal afetler, yoksulluk, işsizlik, sosyal korunma, güvenlik vb. sosyal risklerden de doğrudan etkilenmesi söz konusudur (Şenkal, 2011). Bu nedenle, dirençli kentler oluşturmak sosyal riskleri önleme açısından da önemli olmaktadır. Dirençli bir kent, doğal afetler ya da insan faaliyetleri tarafından tahribata uğradıktan sonra sosyal, ekonomik, kültürel ve kurumsal aktivitelerin sürdürülmeye devam ettiği kent olarak tanımlanmaktadır (Ersavaş Kavanoz, 2020).

Kent genel olarak insan yaşamının tümünü etkileyen, her türlü insan ilişkisinin bulunduğu ve kurumsallaşmanın yoğunlaştığı yerler olarak tanımlanmaktadır. Dünya nüfusunun yarısından fazlasının köyden kente göç etmesi ile ise kentle ilgili çeşitli kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu kavramlardan birisi de kentsel yoksulluktur. Kentsel yoksulluk genellikle kırdan kente göç eden insanların kentte istihdam edilmedikleri sürece ekonomik kazanç

sağlayıp, kentin imkânlarından yararlanamamaları olarak değerlendirilmektedir. Kıra göre kentte geçim daha zorlaşmakta ve zenginlik ile yoksulluğun üretildiği mekân aynı olduğu için kıra nazaran kentte yoksulluk daha fazla ön plana çıkmaktadır (Kesgin, 2012).

Direnç kavramı çok boyutlu bir kavram olup disiplinler arası bir kullanıma sahiptir. Bu nedenle her disiplinde farklı anlamlara gelmekte ve farklı şekillerde kullanılabilir. Ancak genel bir tanım yapılacak olursa direnç; genellikle bir şeyin mevcut durumunu korumak için gösterdiği çaba olarak ifade edilebilir. Bu açıdan sosyal bilimlerin konusu olan kentsel direnç kavramı, kentin dinamiklerinden kaynaklı bozulmalara karşı verdiği yanıtlar olarak karşılık bulmaktadır. Kentin; doğal afetlere, altyapı sorunlarına, politik ve sosyal hatta yönetsel sorunlara karşı verdiği tepkilerin tümü kentsel direnç olarak tanımlanmaktadır. Bunlara ek olarak kentin içerden ve dışardan gelen etkilere adapte olması da kentsel direnç kavramı içinde değerlendirilmektedir. Galderisi (2014)'ye göre kentsel dirençlilik kavramı sabit bir özellik değildir hatta dönüşümsel bir yapıdır. Değişen şartlara göre kentin kendini değiştirip dönüştürerek yeni duruma adapte olmasını ifade eder. Kısacası, kentin kendini devam ettirebilmesi için karşılaştığı ekonomik, sosyal, kültürel, iklimsel, doğal afetler gibi her türlü değişime adapte olması gerekmektedir. Bu adaptasyon da ancak kentsel direnç ile mümkün olmaktadır.

Dirençlilik kelime anlamı olarak değişikliklere uyum sağlama yetisi (Nyström, 2018) kavram olarak ise bir sistemin bozulmaya uğradığı durumlarda fonksiyonlarını ve kontrollerini sürdürme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Jabareen, 2013). Kavramın muğlak bir tanıma sahip olması, zamanla yeni unsurların da eklenerek daha geniş bir alanda kullanılmasına neden olmuştur. Bu kapsamda kavram, insan sosyal sistemleri, ekolojik kentsel dayanıklılık, ekonomik iyileşme, doğal afetlere dayanıklılık, kentsel güvenlik ve özellikle 11 Eylül terör saldırıları sonrası terörizme karşı dayanıklılık şeklinde anlamlandırılmaya başlanmıştır (Jabareen, 2013). Son dönemlerde ise dirençlilik kavramı daha çok kentler, yerel topluluklar ve ekolojik sistemler için alternatif kalkınma modelleri sunan daha kapsamlı bir yaklaşım haline almıştır (Colucci, 2012). Uluslararası örgütler kentsel direnci çeşitli şekillerde tanımlama yoluna gitmişlerdir. Bunlardan BM, kentsel direnci sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde ve özellikle iklim değişikliği ile çevre konusu özelinde ele almaktadır. Dirençli bir kenti ise felakete karşı dayanıklılık göstererek, kendisini yeniden inşa eden şehir olarak tanımlamaktadır (BM Akademik Etki, 2021). BM, dirençlilik kavramını, tehlikelere maruz kalan bir sistemin, topluluğun veya toplumun, temel yapı ve fonksiyonlarının korunması, tehlikenin etkilerine zamanında ve verimli bir şekilde direnmesi, mevcut duruma uyum sağlaması ve tehlikenin neden olduğu etkilerden kurtulma yetisi olarak tanımlamaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere dirençliliğin sağlanması için, gerekli esnekliğe sahip olunması, mevcut risklerin hesaplanması, riskler ortaya çıktığında ise bunlara karşı koyulabilmesi için gerekli kaynakların temini ve toplumun kendini organize edebilme becerisine sahip olması gereklidir (UNISDR, 2009). Bu kapsamda kentte/toplumda yer alan tüm bireylerin mevcut risklere karşı dayanıklılığının artırılması önemlidir. Toplumun önemli bir unsuru olan kadınların da kentsel direncin artırılmasında önemli bir unsur olduğu ifade edilebilir.

UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction) ise Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesinin (2015-2030) yerel düzeyde uygulayarak şehirleri dirençli hale getirmek için esaslar belirlemiştir. Bu esaslar afete karşı direnç için organize olmak, mevcut ve gelecekteki risk faktörlerini belirlemek, anlamak ve kullanmak, kentsel direnç için güçlü finansal kapasite oluşturmak, dirençli kentsel tasarım ve gelişmeyi takip etmek, doğal ekosistemlerin sunduğu koruyucu işlevleri geliştirerek doğal alanı korumak, kentsel direnç için

sosyal kapasiteyi anlamak ve güçlendirmek, altyapı dirençliliğini arttırmak, etkili afet müdahalesi sağlamak ve kentin afetten sonra iyileşmesini hızlandırarak yeniden daha iyi inşa etmek olarak belirlenmiştir (UNDRR, 2021).

ICLEI (Local Governments for Sustainability) ise dirençli kenti, bir kentin temel işlevlerini, yapılarını ve kimliğini korurken sürekli değişmesi ve değişime adapte olarak gelişme göstermesi ile şok ve strese daima hazır olması olarak tanımlamaktadır. (ICLEI, 2019).

Dünya Bankası, kentsel dirençliliği genelde doğal afetler ve iklim krizleri bağlamında ele alsa da kentlerdeki ekonomik krizleri, sağlık salgınlarını ve kontrolsüz kentleşmenin de kentsel dirençlilik için önemli olduğunu vurgulamaktadır (Dünya Bankası, 2019). Ayrıca Haziran 2017’de oluşturulan Dünya Bankası ile Küresel Afet Azaltma ve İyileştirme Aracı (GFDRR) arasındaki bir ortaklık olan, Şehir Dayanıklılığı Programı (CRP) ile Dünya Bankası iklim krizleri ve doğal afet risklerine karşı şehirleri daha dirençli hale getirmek için gerekli finansmanı sağlamaktadır (GFDRR, 2021). Dünya Bankası, kentsel nüfusun her hafta giderek arttığını ve kentsel direnci oluşturabilmek için etkili bina yönetmeliklerine ve etkili arazi planlamasına ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Göçlerin yanı sıra yaşanan iklim değişikliğinin kuraklığı arttırdığını, ani hava olaylarının yaşanmasının, seller, kasırgalar gibi doğal afetlerin daha sık ve şiddetli meydana geleceğini ve bu nedenle 2030 yılına kadar 100 milyon insanın yoksul olabileceğini belirtmektedir (Dünya Bankası, 2016). CRP vizyonunu; afetlerin ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini planlama ve azaltma kapasitesine sahip dirençli kentler oluşturarak hayat kurtarmak, kayıpları azaltmak, ekonomik ve sosyal potansiyelleri kullanmak olarak belirlemiştir. Bu vizyon çerçevesinde Şubat 2021’de yayımladığı Şehir Dayanıklılık Programında kentsel direnci arttırabilmek için şehirlere erişimi arttırmak ve dayanıklılık için teknolojiyi de kullanarak etkin planlama yapmak, şehirlere finansal kaynak aktarmak ve ortaklıklar oluşturmak olarak belirlemiştir (GFDRR, 2021).

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ise kentsel dirençliliği, gelecekteki ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel vb. şokları elimine etme, iyileştirme ve bunlara uyum sağlayarak ekonomik, sosyal (toplum), kurumsal (yönetişim) ve çevresel dirençlilik olmak üzere birbirinden ayrılmayan, birbirleriyle de uyumlu dört boyutu ile algılamaktadır (OECD, 2021). OECD’nin bu dirençlilik boyutlarını birbirinden bağımsız algılamamasının nedeni kentsel dirençliliği sağlayacak tedbirlerin dört boyutu birden ilgilendirmezse yeterli olamayacağı görüşüdür (Tuğaç, 2019). OECD bu dört boyutta dirençliliği ölçmek için parametreler geliştirmiştir. Ekonomi alanında ölçüm yapabilmek için Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) oranına, işsizlik oranına, çalışanların yaş ve cinsiyetine, girişimcilik teşebbüslerine; yönetişimin dirençliliği için sivil toplum vb. kuruluşların sayısına; sosyal alan için yaş ve cinsiyete göre göç, yoksulluk seviyesi, hane halkı gelirine ve hizmet merkezlerinden yarım kilometre uzakta yaşayan nüfusun oranı gibi veriler kullanılmaktadır (Özer, 2018: 26). Ayrıca Özer’e (2018) göre kentsel dirençliliğin artırılması için yönetişim kapasitesi artırılmalı halkın işbirliği yaparak katılımcı yönetim anlayışını benimsemesi ve yaşanan ortak tecrübeler ile sosyal hafıza oluşturması gerekmektedir.

Rockefeller Kuruluşu ise 100 Dirençli Kent hareketini oluşturmuştur. Kuruluşun dirençli kent tanımlaması kentsel direnci sadece afetler açısından değil kentte gerçekleşebilecek sosyal, ekonomik ve fiziksel değişimler çerçevesinde ele almaktadır. Büyük şoklar nedeniyle kentin büyük yükler altında girdiğini bu yüklerin de genellikle savunmasız ve yoksul insanların omuzlarında olduğunu ve kentte yaşayan bu savunmasız ve yoksul insanların şokların yarattığı yüklerden kurtulana kadar geçim kaynaklarının ciddi oranda bozulduğundan, daha da

savunmasız kaldıklarından ve eşitsizliğin arttığından bahsetmektedir (Rockefeller Foundation, 2013).

Buna ek olarak WRI (World Resources Institute) Sürdürülebilir Kent Direktörü Dr. Cansız'a göre mahalle kültürü, kentsel direncin sağlanmasındaki temel aktördür (Çalapkulu, 2021). Çünkü mahalle birbirini tanıyan, mahalledeki düzene adapte olmuş insanlardan oluşmaktadır. Gün sonunda eğer mahallede düzeni bozacak bir olay meydana gelirse tüm mahalleli olaya karşı tepki gösterir ve düzenin bozulmaması için direniş sergiler. Bu nedenle Castells'in kentsel toplumsal hareketler teorisi de kentsel direnç bağlamında ele alınabilir. Castells'in teorisine göre kentsel toplumsal hareketler; kolektif üretim talepleri, cemaat kültürü ve siyasal özyönetim hedeflerine odaklanmış olmalıdır (Wedel, 2013: 30). Bu nedenle kentin yaşadığı kısa ya da uzun süreli bir şok kentsel toplumsal hareketin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentsel direnç bu noktada kenti koruduğu kadar kentli haklarını da koruyan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentli hakları ise çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Ancak çalışma kapsamında kentli haklarını dezavantajlı gruplar açısından düşünmek gerekmektedir. Bu nedenle kadın hakları ile kadınların kentli haklarını birlikte incelemek kadınlara kenti daha yaşanabilir kılmak için önemlidir. Bunlara ek olarak kentin yönetimini sağlayan belediyelerin kentsel direnç bağlamında; toplumsal cinsiyet eşitliğini savunması, kadın haklarını koruması gerekmektedir. Kent ile ilgili çalışmalar yaparken; kent politikalarını, kentli haklarını ve kentsel çevreyi birbirinden bağımsız düşünmemek gerekir. Kentsel risklerin giderilmesi yani kentsel direncin sağlanması da sosyal riskleri ortadan kaldıracak etkin ve verimli sosyal politikaların merkezi ve yerel yönetimlerce uygulanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde olduğu gibi AB'de de kentsel direnç kavramı hem kentsel yaşam hem de toplumsal cinsiyet açısından önemlidir.

Literatür

Modern planlamadan önce Avrupa'da şehirler büyük ölçüde planlanmış ve tasarlanmıştır. Ancak Sanayi Devrimi ile birlikte şehirler büyüdükçe nüfus da sanayi bölgelerinin yanına doğru kaymaya başlamış yeni, plansız ve sağlıksız şehirler oluşmaya başlamıştır. 19.yüzyıl sonunda bu "çöküntü alanlar" olarak tabir edilebilecek yerlerdeki sağlık sorunları modern kentsel planlamayı gerekli kılmıştır. Yeni kentsel planlama sanayide çalışan erkeği kentsel alana daha fazla dahil ederken kadını dışarda bırakmış, özel alan içinde konumlandırmış ve böylece kadını ötekileştiren kentsel (kamusal) mekanlar ortaya çıkmıştır. Kadınlar genellikle özel alanda kalırken erkekler kamusal alanda yer almışlardır. Dünya genelinde kadının özel alanda konumlanması Avrupa Birliği ülkelerinde de ülkemizde de kadınların kentsel dirençliliğinin daha düşük olduğunu, kentin yaşadığı şoklara karşı daha savunmasız olduklarını göstermektedir.

Avrupa Birliği'nde Kentsel Direnç Kavramına Bakış ve Kadının Toplumdaki Yeri

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların güçlendirilmesi ve pozitif ayrımcılı konuları AB mevzuatında yer alan konular arasındadır. AB Antlaşması ve AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 2. maddesi Birlik'in temellerinden birinin de kadın-erkek eşitliği olduğunu, 3.maddesi de Birlik'in sosyal dışlanma ve ayrımcılık ile mücadele ettiği, kadın-erkek eşitliğinin korunduğunu belirtmektedir (T.C Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011).

AB, "Dirençli Avrupa" ile kentsel dirençliliği bir şok ya da stresin ardından bunların etkilerinden, sıklığından ya da büyüklüğünden bağımsız olarak, kentsel sistemlerin

toplulukların, bireylerin, kuruluşların, işletmelerin; iyileşme ve işlevini sürdürme ve gelişme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Dirençli Avrupa'nın sağlanabilmesi için AB öncelikle Avrupa Kentsel Şartı I'ı daha sonra değişen ve dönüşen kentleri göz önüne alarak Avrupa Kentsel Şartı II'yi geliştirmiştir (Baş, 2017).

1992 yılında Avrupa Konseyi'ne bağlı Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı 1980-1982 yıllarında konseyce düzenlenen "Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası" kapsamında kentte yaşayan halkı ve yerel yönetimleri kapsayarak geliştirilmiştir. Kentlerdeki yaşam kalitesinin artırılmasını amaçlayan Şart, fiziksel çevrenin iyileştirilmesi, mevcut konut stoğunun iyileştirilmesi, kentlerde sosyal ve kültürel olanakların artırılması, toplumsal katılma ve halk katılımının özendirilmesi olmak üzere dört temel konuyu vurgulamaktadır (Baş, 2017). Avrupa Kentsel Şartı'ndaki kentsel haklar ya da diğer bir deyişle kentli hakları ise; güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültürlerarası kaynaşma, kaliteli mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, kentsel mal ve hizmetler, kentteki doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar ile eşitlik hakkı olarak sıralanmıştır (Kentli Hakları El Kitabı, t.y). Kadın hakları perspektifinde Avrupa Kentsel Şartına bakıldığında hak olarak güvenlik, istihdam, katılım, ekonomik kalkınma ve eşitlik ön plana çıkmaktadır (TMMOB, 2021). Böyle bir şart oluşturulmasının amacı ise Avrupa Kentsel Şartı ile tüm insanlık için geçerli olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin şartlarını kent özelinde somutlaştırmak olduğu söylenebilir (Çalı, 2012).

Avrupa Kentsel Şartı II ise "Yeni Kentlilik İçin Bir Manifesto" sloganı ile ortaya çıkmıştır. Kentin genel olarak ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarına yoğunlaşmıştır. Kentli haklarını daha soyut ölçülerde ele almıştır. Bu kapsamda Avrupa Kentsel Şartı II, kentlerin ve kentsel nüfusun günümüzdeki sorunlarla başa çıkmasını sağlayacak ortak ilkeler ve kavramlar oluşturmayı, kentsel kalkınmanın ana aktörlerini belirleyerek Avrupa'nın kentlileri için yeni ve değişen süreçlere uygun kentsel yaşam çerçevesi oluşturmayı amaçlamaktadır (Mimarlar Odası, 2008).

Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi (AMGP - European Spatial Development Perspective-ESDP); AB düzeyinde bağlayıcı olmayan stratejik bir belgedir. Belge, mekânların geliştirilmesi ve değişen ekonomik ve sosyal durumlara adapte olması için oluşturulacak olan mekânsal politikaların hazırlanmasında üye ülkelere yol gösterici niteliktedir. AMGP'nin temel hedefleri ekonomik ve sosyal uyum, ekonomik kaynakların ve kültürel mirasın korunması ve yönetimi ile AB bölgesinde daha dengeli bir rekabetin oluşmasını sağlamaktır (Altay Kaya, 2005). AMGP'nin ortaya çıkmasının nedeni küreselleşen dünyada ülkeler arasındaki farkların yanı sıra şehirlerarasında da farkların derin olması ve bu farkları dengeli bir şekilde azaltmak ya da yok etmeye çalışmaktır. AB düzeyinde ise mekânsal politikaların amacı, AB'nin mekanlarını standartlaştırmak değil, bu mekanlarda yaşayan insanların yaşam kalitelerini arttırarak refah seviyesini yükseltmektir (Ersavaş Kavanoz, 2012). AMGP'nin politik ilkeleri;

- Mekânsal gelişme ekonomik ve sosyal uyum amacını geliştirmeye katkıda bulunabilir,
- Birlik politikalarından sorumlu kurumların mevcut yetkilileri değişmeyecektir ve AMGP bölgesel etkilere sahip birlik politikalarını yetkili kurumları engellemeden katkıda bulunabilir,
- Temel amaç dengeli ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlamaktır,

- AMGP mevcut kurumlara uygun olarak hazırlanacak ancak üye ülkeler için herhangi bir bağlayıcılığı bulunmayacaktır,
- Hizmette halka yakınlık (subsidiarity) ve dolayısıyla yönetim ilkesine bağlı olacaktır
- Her AB üyesi ülkenin kendi ulusal politikaları yönünden AMGP’i dikkate alması istenmektedir (Ersavaş Kavanoz, 2012).

Buna göre; AMGP’nin asıl amacı mekanı değil insanca yaşam düzeyini geliştirmektir. Bu kapsamda kentsel direnci arttırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun alanlar haline getirerek şehirlerdeki refahı arttırmak AMGP’nin ana hedefleri arasında değerlendirilebilir.

Avrupa Birliği kentsel direnci genellikle diğer uluslararası örgütler gibi iklim değişikliği, çevresel krizler ve doğal afetler kapsamında ele almaktadır. Ancak kentsel direncin sadece afetler için değil genel olarak kentin işsizlik, yoğun nüfus, şiddet, eğitim seviyesi gibi alanlarda da ele alınması gerekmektedir. Çünkü kent sosyal, kültürel ve ekonomik dinamikler ile yaşayan bir oluşumdur.

Türkiye’de Kentsel Direnç Kavramına Bakış ve Kadının Toplumdaki Yeri

Çalışmanın bu başlığında ilk olarak, Türkiye’de kentsel direnç kavramına hangi bakış açısıyla yaklaşıldığı çeşitli politika belgeleri ışığında incelenecektir. Daha sonra ise, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri arasından seçilmiş veriler ışığında Türkiye’de kadınların toplumsal hayattaki konumu sorgulanacak, kentsel direncin sağlanmasında kadınların var olan dezavantajlı konumunun güçlendirilmesi gerektiği vurgulanacaktır.

Türkiye’de Belediye Kanunlarında Kadının Kentteki Yeri

Türkiye’de 1982 Anayasası, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’ndaki maddelerle kent ve insan hakları doğal olarak da kadın hakları konusuyla bağlantı kurulabilmektedir. Özellikle istihdam konusunun bağlayıcı olduğu maddeler kadının kentteki yerini, ekonomik koşullarını belirlemede önemlidir.

1982 Anayasa’sının Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlıklı 3. bölümündeki 48. 49. ve 50. maddesi ekonomik alanla ilgili düzenlemeler getirmektedir. Çalışma ve sözleşme hürriyeti başlıklı 48.maddeye göre “Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir”, 49.madde ise çalışma hakkı ve ödevini düzenleyerek “Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir” ifadesinde bulunur ve “Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır” (19. madde) şeklinde düzenlenmiştir. Çalışma şartları ve hakları başlıklı 50.madde ise “Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar” ifadesi ile çalışma konusunda cinsiyet ayrımcılığı yapılamayacağını ifade ederken, kadınların bedensel güçlerinin yetmeyeceği işte çalıştırılmayacağını ifade ederek kadınlara karşı pozitif ayrımcılık yapmaktadır. Dezavantajlı gruplar sadece Anayasa tarafından değil ayrıca Belediye Kanunları tarafından da pozitif ayrımcılıkla korunmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda; 2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 7.maddesinde ise “sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, mesleki eğitim ve beceri kazandırma kursları

açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak” ifadesi 1982 Anayasası’nın 49.maddesine atıfla büyükşehir belediyelerine yetki vermiş ve görevler yüklemiştir.

2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesi ile belediyelere, belde halkına “meslek ve beceri” kazandırılması görevi verilmiş, ayrıca, nüfusu yüz binin üzerindeki belediyeler “kadınlar için konuk evleri açmakla” yükümlü kılınırken, diğer belediyeler için böyle bir zorunluluk öngörülmemiştir. 77. maddede de kadınlara yönelik hizmetlerde gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulanacağı belirtilmiştir. Meslek ve beceri kurslarının, belediyeler tarafından açılması durumunda özellikle kadınların iş yaşamına ve toplumsal hayata katılmalarını kolaylaştırabileceği söylenebilir.

2006 tarihli Kent Konseyi Yönetmeliği’nin 6. maddesinde Kent Konseyi’nin görevleri yer almaktadır. İlgili maddede görevler; a fıkrası “Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak”, c fıkrasında “Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkıda bulunmak” , e fıkrasında “Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak” f fıkrasında “Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,” ve ğ fıkrasında “çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak” olarak belirlenmiştir. Kent yönetimine katılmak, kentin imkânlarından adil faydalanmak kentsel direncin oluşturulması, kentlilik bilincinin geliştirilmesi, kentsel hakların kullanılması ve içselleştirmenin sağlanarak kentsel direnci oluşturmak için önemlidir. Bu durumda kentsel direnci oluşturmak için kent konseylerine de önemli görevler düşmektedir.

Dezavantajlı grupların yaşadıkları sorunlar nedeniyle pozitif ayrımcılığa tabi tutulmaları Anayasa’nın da Belediye Kanunlarının ve diğer kanunların da lafzında geçmektedir. Ancak özellikle dezavantajlı grupları kentsel kırılganlıklardan korumak ve onları kentsel dirence dahil edebilmek için etkin şekilde gerçekleştirilecek uygulama örneklerinin varlığı oldukça önemlidir.

Türkiye’de Kentsel Direnç Kavramının Kalkınma Planlarında Ele Alınışı

Kalkınma planları “kamu için zorunlu, özel sektör için özendirici” niteliğe sahip olan ve kapsadıkları dönem boyunca kamu politikalarını şekillendiren temel belgelerdir. Dirençlilik kavramının kalkınma planları üzerinden incelenmesi, ülkede kentsel direnç kavramına karşı nasıl bir bakış açısına sahip olunduğunun görülmesi açısından önemli kabul edilebilir (Özer, 2018).

Kentsel dirençlilik kavramı Türkiye için yeni kavramlardan biridir. Kavram ilk kez Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005’in Turizm başlığı altında yer almıştır. İlgili başlıkta, “Turizm ülkemiz için dış pazarlarda rekabet gücü en yüksek sektörlerden birisidir. Öncelikle turizm sektörünün direncini artırıcı önlemler alınarak; kriz dönemlerinde ayakta kalabilen, kendi kaynağını yaratabilen ve özdenetim yapabilen sağlıklı bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır” ifadesi yer almaktadır (DPT, 2000). Kavramın sadece turizm sektörü için kullanılması plan için önemli bir eksikliği gösteriyor olsa da, özellikle

ekonomiyle ilişkilendirilmesi ve ülkenin rekabet gücünün artırılması için sektörün krizlere karşı daha dayanıklı hale getirilmesinin önerilmesi olumlu bir yön olarak ifade edilebilir. Özellikle son üç yıllık süreçte Covid-19 pandemisi nedeniyle en fazla zarar gören sektörlerden birinin turizm olduğu düşünüldüğünde, turizm sektörü açısından dirençliliğin artırılmasının önemi bir kez daha görülecektir.

Dirençlilik kavramı 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda Afet Yönetimi başlığı altında yer almıştır. İlgili başlığın Durum Analizi bölümünde “Afet yönetiminin yasal ve kurumsal yapısının gözden geçirilmesi, kamu kurumları ile STK’lar arasında hızlı, etkin ve güvenli bir bilgi iletişim ve koordinasyon sisteminin güçlendirilmesi, toplumun afet risklerine karşı daha dirençli hale getirilmesi önemini korumaktadır”; Amaç ve Hedefler bölümünde ise “Makroekonomik, sektörel ve mekânsal planlama süreçlerinde afet risk ve zararlarının dikkate alınması; afetlere karşı toplumsal direncin ve bilinç düzeyinin artırılması; afetlere dayanıklı ve güvenli yerleşimler oluşturulması temel amaçtır” ifadelerine yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı'nda kentsel direnç kavramı Konut ve Kentsel Dönüşüm başlıkları altında yer almıştır. Konut başlığı altında, “Dar gelirli başta olmak üzere, herkesin yeterli, yaşanabilir, dayanıklı, güvenli, kapsayıcı, ekonomik olarak karşılanabilir, sürdürülebilir, iklim değişikliğine dirençli, temel altyapı hizmetlerine sahip konuta erişiminin sağlanması temel amaçtır” (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019) ifadesi yer alırken, Kentsel Dönüşüm başlığı altında ise “İstanbul’da mevcut yapılaşmış alanlarda yapı stoku dikkate alınarak, kentsel dirençliliğin artırılması amacıyla mevcut altyapı sistemlerinde afet risk önceliklendirme çalışması yapılarak ihtiyaç duyulanlar yenilenecektir” (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019) ifadesine yer verilmiştir.

Onuncu ve On Birinci Kalkınma Planları birlikte değerlendirildiğinde planlarda özellikle afetlere karşı dirençlilik kavramının vurgulandığı söylenebilir. Kavram afet yönetimi özelinde mekânsal planlama, risk azaltma ve toplumsal bilinci artırmak olmak üzere geniş bir bakış açısıyla ele alınmıştır. İstanbul’da gerçekleşmesi beklenen depremin olumsuzluklarını ortadan kaldırmak için kentin dirençliliğinin artırılmasına değinilmiştir. Ayrıca, özellikle son yıllarda etkisini giderek artıran iklim değişikliği de, dirençlilik kavramıyla beraber ele alınmıştır.

On Birinci Kalkınma Planı'nın temel metni dışında, planın hazırlık sürecinde yer alan çeşitli komisyonların raporlarında da kentsel direnç kavramına yer verildiği görülmektedir. Çevre ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi Çalışma Grubu Raporu'nda Kentleri ve Yerleşim Yerlerini Kapsayıcı, Güvenli, Dayanıklı ve Sürdürülebilir Hale Getirmek amacına ulaşabilmek için “sürdürülebilir ve çevre dostu şehir yapılanmaları ve dirençli altyapıların geliştirilmesine yönelik politikalar” (Kalkınma Bakanlığı, 2018) uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Yine aynı raporda arazi tahribatının önlemesi için kırsal nüfusun iklim değişikliğinin yaratacağı şoklara karşı dirençli hale getirilmesinin önemi vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Kentsel Yaşam Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda ülkenin ekonomik gelişiminin sağlanması noktasında kentsel dirençli yapıların varlığının ve toplumun tüm kesimlerini kapsayan insan odaklı sosyal kalkınma yaklaşımının önemli olduğu ifade edilmiş (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Ayrıca yine afet risklerinin azaltılması için dirençli planlamanın gerekliliği vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Konut Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu'da da dirençlilik kavramı afet ve iklim değişikliğiyle ilişkilendirilmiş,

krizlerin olumsuz etkilerini en aza indirecek şekilde planlama yapılması ve altyapıların güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Raporda bahsedilen önemli hususlardan biri ise afet yönetimi konusunda sivil toplum da dâhil olmak üzere tüm paydaşların katılımı ve işbirliği kavramlarına atıf yapılmasıdır (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Raporda, dirençlilik kavramının yönetim kavramıyla beraber ele alınması, kavramın son dönemde sahip olduğu anlama yakın bir bakış açısına sahip olunduğu izlenimini vermektedir. Kentsel dirençliliğin artırılmasında yönetim anlayışından beklenen kamu ve özel sektör arasında işbirliğini sağlaması, kentteki paydaşların kent yönetimi ve planlama süreçlerine ortaklık duygusuyla dâhil olmasının sağlanması ve en önemlisi paydaşlar arasında güven ve ortaklık mekanizmalarını inşa etmesidir (Hung, 2017). Gerçekleştirilecek kaliteli bir yönetim anlayışının bireyin o topluma olan aitlik duygusunu güçlendireceği açıktır (Beck & Villarroel Walker, 2013). On Birinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda ise dirençlilik kavramı ilgili olarak Habitat III ve BM Afet Risklerinin Azaltılması 3. Dünya Konferansı'na değinilmiştir. 2016 yılında Ekvador'da toplanan Habitat III'te sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanması için ekonomik kalkınmanın, iklime ve afete karşı dirençliliğin ve yönetişimin önemi vurgulanmıştır. 2015 yılında Japonya'nın Sendai kentinde toplanan konferansta ise Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi kabul edilmiştir. Belgede hem afet kayıplarının hem de afet risklerinin azaltılması için afetlere karşı dirençliliğin artırılması gerektiği ifade edilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

On İkinci Kalkınma Planı'nda ise temel amaçlardan biri afetlere dirençli yaşam alanları ve sürdürülebilir şehirler kurmak olarak ifade edilmiştir. Planın farklı başlıkları altında afetlere dirençli yaşam alanları, iklim değişikliğine karşı direnç, toplumun afetlere karşı dirençliliğinin artırılması, dirençli sosyoekonomik ve ekolojik sistemler, dirençli sağlık hizmetleri, dirençli alt ve üst yapı, risklere karşı direnç, dirençli sanayi bölgeleri, elektrik altyapısının deprem dirençliliği, yangına karşı dirençli ağaç türleri, dirençli tedarik zinciri, dirençli ulaştırma altyapısı, kentsel planlamada dirençlilik ilkesine uygunluk, bölgesel dirençlilik vb. ifadeler yer verilmiştir. Planın Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele başlığı altında, kadınlar da dahil toplumdaki dezavantajlı gruplar öncelikli olmak üzere toplumun afet, ekonomi, sosyal ve çevre sorunlarına ilişkin dirençliliğinin artırılması gerektiği belirtilmiştir. (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

Kalkınma planları ve kalkınma planlarının hazırlık sürecinde oluşturulan raporlar genel olarak değerlendirildiğinde, dirençlilik kavramının Türkiye için yeni bir kavram olduğu ve kentsel direnç kavramının özellikle afet yönetimi ve iklim değişikliği kapsamında ele alındığı ifade edilebilir. Son dönemde kavrama yüklenen yeni anlamlar göz önüne alındığında, Türkiye'de de dirençlilik kavramı yeni anlamlar kazanmaya başlamıştır. Özellikle On İkinci Kalkınma Planı'nda dirençlilik kavramı çok daha çeşitli konularla birlikte ele alınmıştır. Literatürde kentsel yönetim ve kentsel dirençlilik arasında yakın bir ilişki olduğu, toplumun tüm kesimlerinin yer aldığı mekanizmalar aracılığıyla kent planlaması yapılması, çevre korunmasının sağlanması ve kıt kaynakların optimal kullanımı noktasında bireylerin teşviki kentsel direnci arttıran temel unsurlar olarak görülmektedir (Meyer & Auriacombe, 2019). Türkiye'de de çeşitli metinlerde kentsel direnç kavramı ile yönetim kavramının birlikte kullanılmasının temel nedeni bu olarak görülebilir.

Türkiye'de kentsel direnç ve yönetim kavramları birlikte kullanılıyor olmasına rağmen henüz istenilen düzeyde bir gelişim olmadığı ifade edilebilir. Özellikle yönetim kavramının eklenmesiyle birlikte kentsel dirençliliğin sağlanması için yapılması gereken, toplumdaki tüm bireylerin ortaklık anlayışıyla kentsel karar alma süreçlerine dâhil olabilmesidir. Ancak bu

sürecin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi, toplumdaki eşitsiz durumların ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacaktır. Toplumdaki dezavantajlı grupların mevcut konumlarının iyileştirilmesi hem yönetim hem de kentsel direncin sağlanması açısından önemli görülmektedir. Toplumdaki dezavantajlı gruplar arasından en kalabalık ve dezavantajlı konumları sebebiyle risklere en açık olan gruplardan biri olan kadınların mevcut durumunun tespit edilmesi ve kadınların toplumsal hayattaki konumlarının güçlendirilmesiyle kentsel direncin sağlanmasında önemli bu rol oynayacakları açıktır.

Yöntem

AB’de kadının konumunu anlayabilmek için AB’nin resmi istatistik birimi olan Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat)¹ verilerinden, Türkiye için de resmi istatistik birimimiz olan TÜİK verilerinden yararlanılarak kadının kentteki konumu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında kadınların ekonomik durumu, eğitim seviyesi ve toplam nüfusun ne kadarını oluşturdukları değerlendirilerek kadınların kentteki durumları ve kentsel direnç oluşturma kapasiteleri hakkında çıkarım yapılmaya çalışılmıştır. Kadınların istihdam oranı ve eğitim seviyesi arttıkça kentsel şoklara karşı daha dirençli olabilecekleri fikrinden hareket edilmiştir. Bulgular seçilirken Birleşmiş Milletler’in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri referans alınmıştır.

Bulgular

Bulgular, değişimi görebilmek ve mevcut durumun analizini geçmişten günümüze yapabilmek amacıyla genellikle son on yıl seçilerek değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen veriler EUROSTAT ve TÜİK’in veri tabanından elde edilmiştir.

Avrupa İstatistik Ofisi’nin Göstergeleri ile Avrupa Birliği’nde Kadın

Avrupa Birliği’nde kadının durumunu görebilmek için ekonomik, eğitim, kentleşme ve yoksulluk ile şiddet gibi göstergeler seçilmiştir.

---

¹ European Union-27 countries (from 2020) verilerine bakılmıştır.

Tablo 1*Ekonomik Göstergelerle Avrupa Birliği'nde Kadın*

		YIL									
		2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Cinsiyete göre uzun süreli işsizlik oranı ²	Toplam	4.0	4.9	5.4	4.3	3.1	2.7	2.5	2.8	2.4	2.1
	Erkek	4.0	4.8	5.4	4.2	3.1	2.6	2.4	2.6	2.2	2.0
	Kadın	4.0	4.9	5.4	4.3	3.2	2.8	2.6	2.9	2.5	2.2
Cinsiyete göre istihdam oranı (20-64 yaş arası)	Toplam	67.9	67.7	68.3	70.2	72.4	73.2	72.5	-	-	-
	Erkek	74.4	73.7	74.0	75.9	78.2	78.9	78.0	-	-	-
	Kadın	61.4	61.7	62.6	64.5	66.6	67.4	66.9	-	-	-
Cinsiyete göre barınma maliyeti aşırı yük oranı ³	Toplam	10.0	11.5	11.5	10.9	9.6	9.4	7.8	8.3	8.7	-
	Erkek	9.3	10.8	10.7	10.2	8.9	8.8	7.3	7.9	8.1	-
	Kadın	10.6	12.2	12.2	11.7	10.2	10.0	8.3	8.7	9.2	-
Yaşa ve cinsiyete göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındakiler	Toplam	-	24.9	24.5	23.7	21.6	20.9	21.5	-	-	-
	Erkek	-	23.8	23.7	22.8	20.7	20.0	20.6	-	-	-
	Kadın	-	25.9	25.3	24.6	22.5	21.8	22.4	-	-	-
Cinsiyete ve yaşa göre işsizlik (15-74 yıl) ⁴	Toplam	-	11.1	11.0	9.3	7.4	6.8	7.2	7.0	-	-
	Erkek	-	11.0	10.9	9.0	7.1	6.5	7.0	6.7	-	-
	Kadın	-	11.2	11.2	9.5	7.7	7.2	7.6	7.4	-	-
Cinsiyet istihdam açığı ⁵		12.7	11.8	11.1	11.1	11.3	11.2	11.1	10.8	10.7	-
Cinsiyet genel kazanç farkı		32.9	-	31.1	-	36.2	-	-	-	-	10.2
Düzeltilmemiş biçimde cinsiyete dayalı ücret farkı		15.8	16.4	15.7	15.1	14.4	13.7	13.0	-	-	-

Açıklama. Eurostat, (2024). Cinsiyete göre uzun süreli işsizlik oranı. Mayıs 05, 2024 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_40/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2022). Cinsiyete göre istihdam oranı. Ocak 22, 2023 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_10/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat,(2022). Cinsiyete göre barınma maliyeti aşırı yük oranı. Ocak 23, 2023 de <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi160/default/table?lang=en> den erişildi.

Eurostat, (2022). Yaşa ve cinsiyete göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındakiler. Ocak 23, 2023 de [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01\\$DV_566/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01$DV_566/default/table?lang=en) den erişildi.

Eurostat,(2023).Cinsiyete ve yaşa göre işsizlik. Ekim 28, 2023 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/UNE_RT_A_custom_4638190/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat,(2024).Cinsiyet istihdam açığı. Mayıs 05, 2024 de <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem060/default/table?lang=en> den erişildi.

Eurostat,(2023). Cinsiyet genel kazanç farkı. Ocak 23, 2023 de : <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teqges01/default/table?lang=en> den erişildi.

Eurostat, (2022). Düzeltilmemiş biçimde cinsiyete dayalı ücret farkı. Ocak 23, 2023 de <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem180/default/table?lang=en> den erişildi.

² 12 ay veya daha uzun süredir işsiz olan 15 ila 74 yaşları arasındaki ekonomik olarak aktif nüfusun payını ölçmektedir.

³ Bu gösterge, toplam konut maliyetlerinin (konut ödenekleri hariç), cinsiyete göre sunulan toplam harcanabilir hane gelirinin (konut ödenekleri hariç) %40'ından fazlasını temsil ettiği bir hanede yaşayan nüfusun yüzdesi olarak tanımlanır.

⁴ Ölçü birimi olarak işgücündeki nüfusun yüzdesi seçilmiştir.

⁵Cinsiyet istihdam açığı, 20-64 yaş arası kadın ve erkek istihdam oranları arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 1’de Eurostat’ın AB-27 ülkesi (2020 sonrası) için verilerine bakıldığında ekonomik açıdan kadınların erkeklerden daima dezavantajlı oldukları görülmektedir. Her ne kadar cinsiyet istihdam açığı azalmaya başlamışsa da kadınların erkeklerden daha az istihdam edilmesi, yoksulluk ve sosyal dışlanma risklerinin de erkeklerden daha fazla olmasındaki başlıca nedenlerden birisidir. Ayrıca kadınların kalkınma sürecindeki emekleri önemlidir ve kadınların işgücüne katılımı desteklenen politikalarla artmış olsa bile, erkeklerin kadınlara göre daha fazla istihdama dahil olduğu görülmektedir (Eren, 2020: 611). Bu durumda; işsizliğin ve yoksulluğun da bir kentsel kırılma olduğu düşünüldüğünde kadınların kentsel direnç oluşturmada daha güçsüz oldukları ya da kentlerdeki şoklardan daha fazla etkilendikleri yorumu yapılabilmektedir.

Tablo 2

Kadınların Eğitim Durumlarına İlişkin İstatistikler

		YIL									
		2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Eğitim düzeyi, yaş ve cinsiyete göre nüfus %	İlköğretim ve öncesi	-	29.8	28.4	27.4	26.3	25.7	25.1	25.1	24.9	24.7
	Toplam	-	29.9	28.7	27.9	27.1	26.6	26.0	26.1	26.1	25.9
	Erkek	-	29.6	28.1	26.8	25.6	24.9	24.1	24.0	23.7	23.4
	Kadın	-	70.2	71.6	72.6	73.7	74.3	74.9	74.9	75.1	75.3
	Lise ve lise sonrası yükseköğretim dışı ve yüksek öğrenim	-	70.1	71.3	72.1	72.9	73.4	74.0	73.9	73.9	74.1
	Toplam	-	70.4	71.9	73.2	74.4	75.1	75.9	76.0	76.3	76.6
	Erkek	-	23.2	24.5	25.7	27.1	27.9	28.9	29.7	30.2	30.9
	Kadın	-	21.8	23.0	23.8	25.0	25.7	26.5	27.2	27.5	28.1
	Yükseköğretim	-	24.6	26.0	27.6	29.3	30.2	31.4	32.3	32.9	33.7
Cinsiyet ve çalışma durumuna göre eğitim ve öğretimden erken ayrılanlar	Toplam	-	12.6	11.1	10.6	10.5	10.2	9.9	9.8	9.6	9.5
	Erkek	-	14.5	12.7	12.1	12.1	11.8	11.8	11.5	11.1	11.3
	Kadın	-	10.6	9.4	9.1	8.8	8.4	8.0	8.0	8.0	7.7

Açıklama. Eurostat (2024). Eğitim düzeyi yaş ve cinsiyete göre nüfus. Mayıs 05, 2024 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_03_custom_11216408/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2024). Cinsiyet ve çalışma durumuna göre eğitim ve öğretimden erken ayrılanlar. Mayıs 05, 2024 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_14/default/table?lang=en den erişildi.

Tablo 2 incelendiğinde kadınların eğitim durumlarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Yıllar içerisinde erkeklerin ve kadınların eğitim seviyelerinde artış gözlemlense de kadınların eğitime katılma oranları erkeklerden daha fazladır. Ayrıca erkeklerin eğitim ve öğretimlerini kadınlara kıyasla daha fazla yarıda bıraktıkları gözlemlenmektedir. Kadınların eğitim düzeyinin yüksek olması ve Tablo 1’de yer alan istihdam verileri düşünüldüğünde bu durumun bir zıtlık yarattığı görülmektedir. Eğitim hayatını tamamlayan ancak evlilikle beraber toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirmek durumunda kalan kadınların ekonomik hayattan ayrılmak zorunda kaldıkları iddia edilebilir.

Tablo 3*Kentleşme, Cinsiyet ve Yoksulluk*

	YIL										
	2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Kentleşme derecesine göre cinsiyet istihdam farkı (Şehirler)	12.0	10.1	9.5	9.5	9.9	9.6	9.2	8.5	8.9	8.5	
Kentleşme derecesine göre cinsiyet istihdam farkı (Kasaba ve banliyö)	14.6	13.6	12.7	13.0	13.0	13.0	12.8	12.5	12.1	11.6	
Kentleşme derecesine göre cinsiyet istihdam farkı (kırsal bölgeler)	14.1	13.7	13.1	13.2	13.1	13.2	13.5	12.3	11.8	11.3	
Kentleşme derecesine göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olan insanlar (Şehir)	-	-	-	23.2	21.4	21.4	22.0	22.0	21.7	-	
Kentleşme derecesine göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olan insanlar (Kasaba ve banliyö)	-	-	-	21.8	19.9	19.2	19.7	20.8	21.1	-	
Kentleşme derecesine göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olan insanlar (Kırsal bölgeler)	-	-	-	26.3	24.2	22.9	23.3	22.5	22.1	-	

Açıklama. Eurostat, (2024). Kentleşme derecesine göre cinsiyet istihdam farkı. Mayıs 05, 2024 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_lm230/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat,(2022). Kentleşme derecesine göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olan insanlar. Ekim 28, 2023 de

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_01_10a/default/table?lang=en den erişildi.

Tablo 3'e göre şehirlerde, kırsal alan ve banliyölere göre cinsiyet istihdam farkının daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durumda ülkede yaşanan sorunlardan kentte yaşayan insanlar, kırsal alanda yaşayan insanlardan daha fazla etkilenmektedir. Buna karşılık kırsal bölgede yaşayan insanlar sosyal dışlanma ve yoksulluk riskiyle şehirde yaşayan insanlardan daha fazla karşılaşmaktadır. Şehirde yaşayan insanlar ise kasaba ve banliyöde yaşayan insanlardan daha fazla sosyal dışlanma ve yoksulluk riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumda şehirler sosyal şoklardan kasaba ve banliyölere göre daha fazla etkilenirken, kırsal alanlar ise şehirlerden daha fazla etkilenmektedir.

Kent ve kır yoksulluğu kavramları birbirinden farklıdır. Kent yoksulluğunun ayırt edici özellikleri arasında fazla kalabalık yaşam, konutların sanayi bölgelerine ya da sağlığa zararlı üretimin yapıldığı fabrika alanlarına yakın olması, temiz su kaynaklarına erişim sorunu, altyapı yetersizliği, trafik sorunu vb. unsurlar yer almaktadır. Bu unsurların özellikle kentsel alanlarda çevre sorunları ve sağlık riskleri oluşturacakları ifade edilebilir. Kadınlar da evde ya da eve yakın yerlerde daha fazla zaman geçirdikleri için bu risklerden daha fazla etkilenebilmektedirler (Jarvis, Kantor & Cloke, 2015).

Tablo 4*Şehirleşme derecesine ve cinsiyete göre suç ve şiddet*

		YIL									
		2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Şehirleşme derecesine göre bölgede suç, şiddet veya Vandalizm	Şehir	-	24.9	25.1	23.9	21.9	21.3	21.8	-	-	-
	Kasaba ve Banliyö	-	12.5	13.9	13.4	11.6	10.3	10.9	-	-	-
	Kırsal alan	-	7.5	8.2	7.4	7.4	6.9	6.4	-	-	-
Bölgede Faaliyet sınırlaması düzeyi, cinsiyet ve yaşa göre (16+) bölgede suç, şiddet veya vandalizm	Toplam	-	14.7	16.4	14.9	14.0	13.6	13.4	14.1	-	-
	Erkek	-	14.3	16.2	14.9	14.0	13.4	13.1	13.9	-	-
	Kadın	-	15.1	16.6	15.0	14.0	13.8	13.6	14.3	-	-

Açıklama. Eurostat,(2022). Şehirleşme derecesine göre bölgede suç, şiddet veya Vandalizm.

Ekim 28, 2023 de

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDDW06__custom_1285499/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2022). Bölgede faaliyet sınırlama düzeyi, cinsiyet ve yaşa göre bölgede suç, şiddet veya Vandalizm. Ekim 28, 2023 de

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_dhc130/default/table?lang=en den erişildi.

Tablo 4 incelendiğinde, insanların kasaba ve kırsal alanlara göre şehirlerde daha fazla şiddete ve vandallığa maruz kaldıkları görülecektir. Bu oran kent ve kasaba arasında 2 kat, kent ve kır arasında ise 3 kattan daha fazladır. Kentsel direncin sağlanmasında şiddet unsurunun yok edilmesi gerekmektedir. AB’de yıllar içinde şiddet oranı azalmış olmasına rağmen hala önemli bir sorundur. Tüm bunlara ek olarak kadınlar ise erkeklerden daha fazla şiddete maruz kalmaktadırlar. Kırsal alan ve kentsel alan açısından kadına karşı şiddet değerlendirildiğinde; kadınlar kırsal bölgelerde, geniş aileleri ile birlikte daha tanınır olduklarından şiddete daha az maruz kalmakta, bu durumda kırsal alandaki kadınların hane dışında hareketliliği artmakta ve topluma adapte olmaları kolaylaşmaktadır (Jarvis, Paula & Cloke, 2015). Ancak kentte bu tanınırlık pek mümkün olmadığı ve kırsal alana göre kentsel alanın daha geniş olması kadınların şiddete uğramasına ya da topluma adapte olmakta zorlanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kadınların daha güvenilir bir kentte yaşamasını sağlamak için kentlerin güvenliği sağlanmalı ve kentsel direnç oluşturulmalıdır.

Türkiye İstatistik Kurumu Göstergeleri İle Türkiye’de Kadın

TÜİK’in 2023 verilerine göre Türkiye’nin toplam nüfusu 85.372.377’dir. Toplam nüfusun %49,9’unu kadınlar, %50,1’ini ise erkekler oluşturmaktadır (TÜİK, 2024). 1927 yılında %24,2 olan kentsel nüfus oranı ise 2023 yılına gelindiğinde %93’e yükselmiştir (TÜİK, 2024). Hem ülke nüfusu hem de kentsel nüfus içinde kadınların önemli bir orana sahip olduğu düşünüldüğünde, kadının toplumdaki mevcut konumunun sorgulanması ve kadınların sahip olduğu dezavantajlı durumun ortadan kaldırılmasıyla beraber kentsel dirence önemli oranda olumlu etkide bulunulacağı ifade edilebilir. Bu anlamda kadınların kentsel hayat içindeki konumları Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri içinden seçilen ve ekonomi, eğitim, güvenlik olmak üzere üç başlık altında toplanan unsurlar çerçevesinde incelenmiştir.

Tablo 5*Ekonomik Göstergelerle Türkiye’de Kadının Yeri*

		YIL									
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Yoksulluk riski olan çalışan nüfus oranı	Toplam	17,9	15,9	15,3	14,9	14,4	13,7	13,5	12,8	13,1	13,2
	Erkek	16,6	15,3	15,1	15,4	15,4	14,7	15,1	14,4	14,5	14,7
	Kadın	21,1	17,3	15,7	13,9	12,0	11,3	9,8	9,0	10,0	9,8
Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı	Toplam	65,7	63,8	61,3	51,2	41,6	41,3	45,1	41,3	39,8	39,8
	Erkek	65,0	63,0	60,6	50,3	40,4	40,2	44,0	40,0	38,5	38,6
	Kadın	66,4	64,5	62,1	52,1	42,8	42,4	46,1	42,6	41,0	41,0
Hanehalkı sorumlusunun cinsiyet dağılımı	Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Erkek	88,5	91,0	84,8	90,8	89,1	89,8	85,7	90,3	86,1	79,0
	Kadın	11,5	9,0	15,2	9,2	10,9	10,2	14,3	9,7	14,0	21,0
Sosyal koruma kapsamında maaş alan toplam kişi sayısı	Toplam	10.510	10.952	11.573	11.782	12.009	12.536	12.898	13.261	13.766	14.089
	Erkek	6 199	6 464	6 669	6 880	7 004	7 267	7 439	7 625	7 861	8 031
	Kadın	4 310	4 488	4 904	4 902	5 005	5 269	5 459	5 635	5 905	6 058
Toplam emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı	Toplam	7 392	7 684	7 944	8 043	8 205	8 534	8 811	9 094	9 514	9 849
	Erkek	5 551	5 799	5 979	6 144	6 292	6 536	6 717	6 907	7 144	7 313
	Kadın	1 840	1 885	1 965	1 899	1 913	1 998	2 093	2 187	2 370	2 536
Toplam dul/yetim maaşı alan kişi sayısı	Toplam	2 675	2 810	3 135	3 149	3 244	3 407	3 569	3 660	3 758	3 759
	Erkek	256	261	265	247	245	256	262	263	264	267
	Kadın	2 419	2 549	2 870	2 902	2 999	3 151	3 307	3 397	3 494	3 492
Cinsiyete göre ücretsiz ev işleri ve bakıcılık için harcanan zamanın oranı	Toplam	-	-	-	-	-	10,8	-	-	-	-
	Erkek	-	-	-	-	-	3,6	-	-	-	-
	Kadın	-	-	-	-	-	17,9	-	-	-	-
Yöneticilik pozisyonlarındaki kadınların oranı	Toplam	-	-	14,4	16,6	15,5	14,4	16,7	17,3	16,3	17,5
	Sanayi	-	-	10,2	9,6	11,4	10,3	9,8	10,8	9,3	10,8
	Hizmet	-	-	17,9	21,5	19,2	18,4	22,6	22,7	22,0	22,7
Sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların toplam istihdamdaki oran	Toplam	43,3	42,1	39,0	36,7	35,0	33,6	33,5	34,0	33,4	34,5
	Erkek	37,2	35,6	32,7	30,2	29,3	28,2	28,8	29,2	29,4	30,9
	Kadın	58,5	57,8	54,2	52,0	48,4	46,1	44,3	44,6	42,1	42,2
Cinsiyet göre imalat sanayi istihdamının toplam istihdam içindeki oranı	Toplam	18,7	18,1	17,8	18,1	19,0	18,6	18,1	17,6	18,2	18,4
	Erkek	20,2	19,7	19,5	19,8	20,4	20,2	19,6	19,2	19,8	20,1
	Kadın	14,8	14,2	13,8	14,2	15,7	14,9	14,5	14,2	14,7	14,7
Cinsiyet göre işsizlik oranı	Toplam	11,9	9,8	9,2	9,7	9,9	10,3	10,9	10,9	11,0	13,7
	Erkek	11,4	9,2	8,5	8,7	9,0	9,2	9,6	9,4	9,5	12,4
	Kadın	13,0	11,3	10,8	11,9	11,9	12,6	13,7	14,1	13,9	16,5

Açıklama. TÜİK, (2021). Ekim 28, 2023 de

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sustainable-Development-Indicators-2010-2019-37194> den erişildi

Tablo 5’te, 2010-2019 yılları arasında Türkiye’de kadınların ekonomik hayattaki konumlarına ilişkin veriler yer almaktadır. On yıllık süreçte birçok konu başlığında kadınların

konumunun olumlu yönde değiştiği görölüyor olsa da, ekonomik anlamda hala erkek ve kadınlar arasında önemli farkların olduğu ifade edilebilir.

Yoksulluk riski olan çalışan nüfusa ilişkin veriler kadın ve erkekler arasındaki farkın giderek kapandığını göstermektedir. Ancak bu veri çalışan/istihdam edilen kadın sayısı ile birlikte değerlendirildiğinde anlamlı olacaktır. Cinsiyete göre işsizlik oranları incelendiğinde, kadınların işsizlik oranının son on yılda giderek arttığı, başka bir deyişle çalışmadıkları ya da kayıt dışı çalıştıkları sonucuna varılabilir. Sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların toplam istihdamdaki oranına ilişkin veriler de bu durumu kanıtlamaktadır. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı, hane halkı sorumlusunun cinsiyet dağılımı, ücretsiz ev işleri ve bakıcılık için harcanan zamanın oranı, yöneticilik pozisyonlarındaki kadınların oranı gibi istatistikler kadınların on yıllık süreçte ekonomik hayattaki konularının güçlendiğini ancak henüz istenilen düzeye ulaşamadığını göstermektedir. Sosyal koruma kapsamında maaş alan toplam kişi ve toplam emekli/yaşlı maaş alan kişi sayılarına bakıldığında erkek ve kadınlar arasında bir denge olduğu görölmektedir. Ancak dul/yetim maaş alan kişi sayıları incelendiğinde kadınların oranı dikkat çekmektedir.

Tablo 6*Kadınların Eğitim Durumlarına Dair İstatistikler*

		YIL									
		2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020	2021	2022	
Cinsiyete göre okuma ve yazma bilmeme oranı (15+ yaş)	Toplam	7.3	5.1	4.6	4.1	3.6	3.3	3.0	2.9	2.7	
	Erkek	2.7	1.7	1.5	1.3	1.1	0.9	0.8	0.8	0.7	
	Kadın	11.9	8.4	7.6	6.9	6.1	5.6	5.2	4.9	4.7	
Eğitim kademelerine ve cinsiyete göre tamamlama oranı	İlkokul	-	-	97.7	98.3	98.6	98.6	98.6	98.6	98.4	
	Erkek	-	-	98.1	98.5	98.7	98.7	98.7	98.6	98.5	
	Kadın	-	-	97.3	98.2	98.5	98.5	98.5	98.5	98.4	
	Ortaokul	-	-	94.1	88.9	97.7	97.7	97.7	97.1	96.4	
	Erkek	-	-	95.8	89.9	98.1	98.0	98.0	97.4	96.8	
	Kadın	-	-	92.3	87.9	97.3	97.5	97.5	96.8	96.0	
	Ortaöğretim	-	-	58.8	62.9	68.1	70.3	70.3	73.2	77.9	
	Erkek	-	-	58.6	61.5	65.8	67.8	67.8	70.5	76.2	
	Kadın	-	-	59.0	64.4	70.4	72.9	72.9	76.0	79.6	
Cinsiyete göre son 12 ay içinde gençlerin (18-24 yaş) örgün veya yaygın eğitime katılma oranı	Toplam	-	46.6	-	48.9	-	-	-	-	51.7	
	Erkek	-	53.4	-	54.1	-	-	-	-	-	
	Kadın	-	40.1	-	43.8	-	-	-	-	-	
Cinsiyete göre son 12 ay içinde yetişkinlerin (25-64 yaş) örgün veya yaygın eğitime katılma oranı	Toplam	-	17.8	-	20.9	-	-	-	-	59.4	
	Erkek	-	20.6	-	24.8	-	-	-	-	-	
	Kadın	-	15.1	-	17.0	-	-	-	-	-	
Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı (15-24 yaş)	Toplam	32.3	28.7	24.9	24.0	24.5	26.0	28.3	24.7	24.2	
	Erkek	19.6	17.5	14.7	14.6	15.6	18.3	21.2	17.5	32.4	
	Kadın	44.4	39.7	35.0	33.5	33.6	34.0	34.0	16.4	32.3	
Son üç ay içinde internet kullanan bireylerin oranı	Toplam	37.6	42.7	48.5	58.3	71.0	74.0	79.0	82.6	85.0	
	Erkek	47.3	53.0	58.2	67.6	78.2	80.4	84.7	87.7	89.1	
	Kadın	28.2	32.6	38.8	49.2	63.9	67.6	73.3	77.5	80.9	

Açıklama. TÜİK, Ekim 28, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1> den erişildi

TÜİK, Ekim 28, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sustainable-Development-Indicators-2010-2019-37194> den erişildi

TÜİK (2023). Ekim 28, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yetiskin-Egitimi-Arastirmasi-2022-49748> den erişildi

TÜİK TÜİK (2022). Ekim 28, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2021-45634> den erişildi

TÜİK (2023). Ekim 28, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2022-49670> den erişildi

TÜİK (2021). Ekim 28, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2020-37242> den erişildi

TÜİK (2023). Ekim 28, 2023 de [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587) den erişildi

TÜİK (2022). Ekim 28, 2023 de [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587) den erişildi

TÜİK (2021). Ekim 28, 2023 de [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437) den erişildi

TÜİK (2020). Ekim 28, 2023 de [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679) den erişildi

Tablo 6’da Türkiye’de kadınların eğitim durumlarına ilişkin istatistikler yer almaktadır. Tabloda dikkat çeken istatistiklerden biri “Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı”dır. Buna göre 15-24 yaş arası kadınların %34’ü ne eğitim ne de istihdam alanında faal değildir. Bu durum ülkedeki genç kadın nüfusun konumunu anlamamız açısından önemlidir. On beş yaş ve üzeri nüfusta okuma ve yazma bilmeme oranının kadınlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim kademelerini tamamlama oranlarına bakıldığında ise, ilkökul ve ortaokul düzeyinde kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık yokken, ortaöğretimi tamamlamanın son altı yıllık sürede kadınlarda daha yüksek olduğu görülecektir. Bu durumun ortaya çıkmasında zorunlu eğitim süresinin varlığı ve ülkede kız çocuklarının okula gönderilmesine ilişkin olarak yürütülen kampanyalar sonucunda oluşan farkındalığın etkisi olduğu ileri sürülebilir. Son 12 ay içinde örgün veya yaygın eğitime katılma oranlarında da erkeklerin kadınlara göre daha yüksek bir orana sahip olduğu görülebilir. Özellikle yaşam boyu öğrenme anlayışı kapsamında, kadınların bu eğitimlerden daha az yararlanıyor olması, toplumsal hayata katılımı anlamında da önemli bir engelin var olduğunu göstermektedir.

Tablo 7.

Kadınların Karşı Karşıya Kaldığı Güvenlik Sorunları

Açıklama. TÜİK, İstatistiklerle Kadın 2023, Erişim Adresi:

		YIL									
		2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Yaşadıkları alanın çevresinde gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenden nüfusun oranı	Toplam	57.8	58.8	60.0	59.1	59.1	61.5	59.2	59.4	61.4	65.9
	Erkek	68.9	70.9	69.7	71.0	72.0	73.8	69.9	70.9	71.9	75.8
	Kadın	47.2	47.1	50.6	47.5	46.4	49.6	48.7	48.1	51.1	56.4
Son 12 ay içinde eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel, cinsel ve duygusal şiddetine maruz kalan (15-59 yaş) kadınların şiddet türü, yaş grubu ve medeni duruma göre oranı	Fiziksel şiddet	-	-	8.2	-	-	-	-	-	-	-
	Cinsel şiddet	-	-	5.3	-	-	-	-	-	-	-
	Duygusal şiddet	-	-	25.7	-	-	-	-	-	-	-

Açıklama. TÜİK, İstatistiklerle Kadın 2023. Mart 29, 2024 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2023-53675> den erişildi

Tablo 7’de Türkiye’de kadınların güvenlik konusunda karşılaştığı sorunlar yer almaktadır. Yaşadıkları alanın çevresinde gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenden nüfusun oranı incelendiğinde, son on yıllık süreçte bu oranın yükseldiği görülsede kadınların erkeklere oranla kendilerini daha az güvende hissettikleri söylenebilir. Ayrıca kadın ve erkek arasındaki farkta da anlamlı bir değişim olmamıştır. Özellikle kentsel nüfustaki artış ve kadınların kentsel nüfus içindeki oranı düşünüldüğünde kendini güvende hissetme oranının oldukça düşük olduğu ifade edilebilir. Ayrıca eşleri veya birlikte olduğu erkekler tarafından şiddetin çeşitli türlerine maruz bırakılan kadınların oranının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Toplum vatandaşlık, etnisite, dil, din, cinsiyet, yaş, medeni hal, sağlık, ekonomik seviye, istihdam, yaşam düzeyi, dış görünüş vb. farklı unsurlara sahip insanlardan oluşmaktadır. Bu farklılıkların her biri toplumdaki kırılğanlıkları artırmakta ve potansiyel tehlikelere karşı toplumu zayıf hale getirmektedir. Gerekli önlemler alınmadığında bu kırılğanlıklar artacak ve en ufak bir tehlike ya da şok dahi afet riski oluşturabilecektir (Okay & İlkaracan, 2018: 2). Türkiye’de politika belgelerinde kentsel direnç kavramına yönelik bakış açısı ile kadınların ekonomi, eğitim ve güvenlik konularındaki konumları birlikte düşünüldüğünde önemli bir eksikliğin var olduğu görülmektedir.

Sonuç

Tarımın gelişmesi ile birlikte başlayan Sanayi Devrimi ile hız kazanan kentleşme; insanların imkânlarla ulaşması açısından olumlu bulunmuştur. Ancak zamanla nüfusun artması kentlerde birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar kentin yapısında mevcut olan kronik sorunlar olabileceği gibi iklim değişikliği, doğal afetler gibi dış kaynaklı sorunlar da olmaktadır. Kentin bu sorunları aşma ya da kentte oluşan şoklara ve risklere karşı olağan durumunu koruma çabası kentsel direnç olarak algılanmaktadır. OECD, BM, DB gibi uluslararası kuruluşların çoğu kentsel direnci kentin yaşadığı şoklara karşı kendisini toparlama hızı olarak değerlendirmektedir ve kentsel direnci genellikle iklim değişikliği ve doğal afetler çerçevesinde ele almaktadır. Ancak çalışma kapsamında kentsel direnç kavramı, kentin kronik sorunları bağlamında dezavantajlı grupların, özellikle kadınların kentsel şoklardan daha fazla etkilendiği varsayımı üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma, kadını merkeze alarak kentsel direnci AB ile Türkiye açısından ekonomi, eğitim ve şiddet gibi göstergeleri kullanarak değerlendirmiştir. Değerlendirmelerde AB için Eurostat verilerinden, Türkiye içinse TÜİK verilerinden yararlanılmıştır. AB için elde edilen ekonomik bulgularda kadınların erkeklerden daha az istihdam edildiği ve yoksulluğa daha fazla maruz kaldıkları, cinsiyet gelir eşitsizliğinin yıllar içinde azalmış olmasına rağmen hala mevcut olduğu ve kadın istihdamının artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim göstergelerinde ise erkeklerin eğitimden kadınlara göre daha erken ayrıldıkları ve eğitimlerini tamamlamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yıllar içinde kadınların yükseköğretime katılma oranlarının arttığı görülmüştür. Bu durum kadınların istihdama dâhil olabilmek için eğitimlerinin daha iyi olması gerektiği sonucundan yola çıkılarak ilerde kadın istihdamının daha da artacağı yönünde yorumlanabilir. Ancak mevcut durumda kadınların erkeklere göre eğitim seviyelerinin daha yüksek olmasına rağmen istihdama daha az katılmaları görülmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet ve aile içi rollerle açıklanabilir. AB’de şehirleşmede şiddet ve cinsiyete göre şiddet verilerine bakıldığında en fazla şiddetin şehirlerde olduğu, kadınların da erkeklere göre daha fazla şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Kentleri özellikle kadınlar için daha güvenli hale getirerek hem kadınların kentteki yaşam kalitesini artırmak hem de kentsel direnci sağlamak mümkün olacaktır.

Türkiye’de ise kadının kentteki konumu için ekonomik göstergeler incelendiğinde, AB’de olduğu gibi kadınların erkeklerden daha az ekonomik güce sahip olduğu ve ekonomik gelir için kadınların erkeklere bağlı olduğu görülmüştür. Eğitim göstergelerinde, kadınların erkeklere göre eğitime daha az katıldıkları ya da eğitimlerini daha fazla yarım bıraktıkları görülmüştür. Kadınların eğitime daha az katılıyor olmaları toplumsal hayata da daha az dâhil olacakları anlamına gelmektedir. Ayrıca güvenliğe ilişkin veriler de, kadınların erkeklere göre daha fazla şiddete maruz kaldığı, gece yolda tek başına yürürlerken daha fazla korktuklarını göstermektedir. Kentsel direncin daha bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve toplumdaki tüm bireylerin potansiyel şoklara karşı hazırlıklı hale getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda kadınların konumunun güçlendirilmesi kentlerin dirençliliğin artırılmasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elde edilen verilerin hemen hepsi kadınların toplumsal hayata katılmalarında ve kentsel şoklara karşı direnç oluşturmalarında sorunlar olduğunu göstermektedir. AB ve Türkiye’de toplumun yarısından fazlasını oluşturan kadınların ekonomik ve sosyal açıdan kentte meydana gelen şoklardan ve kentin sorunlarından daha fazla etkilendikleri ifade edilebilmektedir. Kadınların eğitim hayatlarını tamamlamaları ve daha sonra ekonomik hayatta aktif olarak yer

almaları toplumsal hayata katılımı olumlu yönde etkileyecektir. Bu gelişim zamanla siyaset vb. alanlarda da kadınların daha görünür olmalarını sağlayacaktır. Kadınların eğitim, ekonomi, siyaset, toplumsal hayat vb. alanlarda daha görünür olmasıyla birlikte ortaya çıkan güvenlik sorunlarının çözülmesi de önemli bir konu olarak ifade edilebilir.

Kadınların toplumsal hayata daha fazla adapte olmaları, kentin imkânlarından faydalanabilmeleri için kentsel direncin daha bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve toplumdaki tüm bireylerin potansiyel şoklara karşı hazırlıklı hale getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda kadınların konumunun güçlendirilmesi kentlerin dirençliliğinin artırılmasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki öneriler kadınların ekonomi, eğitim ve güvenlik başlıklarında konumunu güçlendirerek kentsel dirence olumlu katkılar sunmalarını sağlayacaktır;

- Kadınların eğitim hayatlarını sağlıklı biçimde devam ettirebilmeleri için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,
- Kadınların eğitim hayatlarını yarım bırakmasını önleyecek tedbirlerin merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla alınması,
- Kadınların eğitim hayatları sonrasında çalışma hayatında daha aktif olması için farkındalığı artırıcı eğitimler verilmesi,
- Yüksek yaş kategorisinde yer alan kadınlara yönelik okuma yazma, temel eğitim, teknoloji okuryazarlığı vb. konularda kurslar açılması,
- Kadın istihdamını artırmak için devlet tarafından teşvik vb. düzenlemeler yapılması, özel sektör tarafından düzenlenen kampanyaların desteklenmesi,
- Yüksek yaş kategorisinde yer alan kadınlara yönelik olarak yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla meslek edindirme kursları düzenlenmesi,
- Kadınların güvenliğine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması,
- Kentsel güvenliği sağlayacak MOBESE (MOBil Elektronik Sistem Entegrasyonu) vb. uygulamaların artırılması.

Kaynakça

Altay, İ. K. (2005). Avrupa mekansal gelişme perspektifi'nde (ESDP) kırsal alan politikaları. *Planlama Dergisi*, 32, 82-89.

Baş, C. (2017). Avrupa kentsel şartı, Türkiye belediyeler birliği (TBB), Temmuz 01, 2021 de https://www.tbb.gov.tr/online/kitaplar/avrupa_kentsel_sarti_2017/html5forpc.html den erişildi.

BM Akademik Etki, (2021), Urban Resilience for a Changing Climate, Temmuz 01, 2021 de <https://www.un.org/en/academic-impact/urban-resilience-changing-climate> den erişildi.

Beck, M. B. & Villarroel Walker, R. (2013), Nexus security: governance, innovation and the resilient city, *Frontiers of Environmental Science & Engineering*, 7(5), 640–657. DOI:10.1007/s11783-013-0549-5

Colucci, A.(2012). Towards resilient cities: comparing approaches/strategies. *Journal of Land Use Mobility and Enviroment*, 5(2), (101-116). DOI:10.6092/1970-9870/921

Çalapkulu, M. (2021). Bizim Geleneksel Mahalle Anlayışımız Dirençli Kentlerin Anahtarı, Haziran 06, 2021'de <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/bizim-geleneksel-mahalle-anlayisimiz-direncli-kentlerin-anahtari-41710562> den erişildi.

Çalı, H. H. (2012). Avrupa kentsel şartı çerçevesinde güvenli kent ve yerel yönetimler. *Türk İdare Dergisi*, 84(475), 9-32.

Devlet Planlama Teşkilatı, (2001). Uzun vadeli strateji ve sekizinci beş yıllık kalkınma planı 2001-2005.

Dünya Bankası, (2016). From Urban Risk to Resilience – Building Safer Cities, Temmuz 06, 2021 de <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2016/04/06/from-urban-risk-to-resilience---building-safer-cities> den erişildi.

Dünya Bankası, (2019). Resilient Cities, Temmuz 06, 2021'de <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/brief/resilient-cities-program> den erişildi.

Eren, M.V. (2020). Cinsiyet eşit(siz)liğinde genç kadın işsizliği ile kalkınma arasındaki ilişki: Avrupa Birliği ülkeleri üzerine ekonometrik bir analiz, *Journal of Yasar University*, 15(59), 598-614. <https://doi.org/10.19168/jyasar.702505>

Ersavaş Kavanoz, S. (2012). AB mekân politikası: avrupa mekânsal gelişme perspektifi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 27-39.

Ersavaş Kavanoz, S. (2020). “Kentsel direnç” kavramı üzerine, *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 5-24.

Eurostat (2022). 1 Ocak'ta Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus. Ocak 23, 2023 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjangroup/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat (2022). Cinsiyete Göre İstihdam Oranı. Ocak 22, 2023'de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_10/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat (2022). Cinsiyete Göre Barınma Maliyeti Aşırı Yük Oranı, Ocak 23, 2023 de <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teessi160/default/table?lang=en> den erişildi.

Eurostat, (2022). Yaşa ve Cinsiyete Göre Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altındakiler, Ocak 23, 2023 de [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01\\$DV_566/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01$DV_566/default/table?lang=en) den erişildi.

Eurostat, (2022). Düzeltilmemiş biçimde cinsiyete dayalı ücret farkı, Ocak 23, 2023 de <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem180/default/table?lang=en> den erişildi.

Eurostat, (2022). Kentleşme Derecesine Göre Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altında Olan İnsanlar, Ocak 23, 2023 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_01_10a/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2022). Şehirleşme Derecesine Göre Bölgede Suç, Şiddet veya Vandalizm, Ocak 23, 2023 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDDW06__custom_1285499/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2022). Bölgede Faaliyet Sınırlama Düzeyi, Cinsiyet Ve Yaşa Göre Bölgede Suç, Şiddet veya Vandalizm, Ocak 23, 2023 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_dhc130/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat (2023). Cinsiyete ve Yaşa Göre İşsizlik, Ocak 23, 2023 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/UNE_RT_A__custom_4638190/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2023). Cinsiyet Genel Kazanç Farkı, Ocak 23, 2023 de <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teqges01/default/table?lang=en> den erişildi.

Eurostat, (2024). Cinsiyete Göre Uzun Süreli İşsizlik Oranı, Mayıs 5, 2024 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_40/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2024). Cinsiyet istihdam açığı, Mayıs 5, 2024 de <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem060/default/table?lang=en> den erişildi.

Eurostat (2024). Eğitim Düzeyi Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, Mayıs 5, 2024 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_03__custom_11216408/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2024). Cinsiyet ve Çalışma Durumuna Göre Eğitim ve Öğretimden Erken Ayrılanlar, Mayıs 5, 2024 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_14/default/table?lang=en den erişildi.

Eurostat, (2024). Kentleşme Derecesine Göre Cinsiyet İstihdam Farkı, Mayıs 5, 2024 de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_lm230/default/table?lang=en den erişildi.

Galderisi, A. (2014). Urban resilience: a framework for empowering cities in face of heterogeneous risk factors. *ITU A|Z*, 11(1), 36-58. Temmuz 6, 2021'de <https://www.az.itu.edu.tr/index.php/jfa/article/view/476> den erişildi.

GFDRR. (2021). City Resilience Program, Temmuz 6, 2021'de <https://www.gfdr.org/en/publication/brief-city-resilience-program> den erişildi.

Heywood, A. (2012). *Siyasetin temel kavramları*. Adres Yayınları.

Hung, H. (2017). An Approach to the Development of Resilient City from the City Governance. *Journal of Environmental Science and Engineering*, 6, 320-328.

ICLEI, (2019). Resilient Cities, Thriving Cities: The Evolution Of Urban Resilience. Temmuz 6, 2023 de https://e-lib.iclei.org/publications/Resilient-Cities-Thriving-Cities_The-Evolution-of-Urban-Resilience.pdf. den erişildi.

Jabareen, Y. (2013). Planning the resilient city: concepts and strategies for coping with climate change and environmental risk. *Cities*, 31, 220–229. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2012.05.004>

Jarvis, H. & Paula K. & Jonathan C. (2015). *Kent ve toplumsal cinsiyet*, Yıldız Temurtürkan (Çev.). Dipnot Yayınları.

Kalkınma Bakanlığı, (2013). Onuncu kalkınma planı 2014-2018.

Kalkınma Bakanlığı, (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Çevre ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi Çalışma Grubu Raporu.

Kalkınma Bakanlığı, (2018), On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Kentsel Yaşam Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

Kalkınma Bakanlığı, (2018), On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Konut Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu

Kalkınma Bakanlığı, (2018), On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara.

Kent Konseyi Yönetmeliği, (2006). Haziran, 30, 2021 de <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10687&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> den erişildi.

Kentli Hakları El Kitabı, (t.y). Haziran 30, 2023 de https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/kentli_haklari_el_kitabi_1.pdf den erişildi.

Kesgin, B. (2012). *Yoksulluğa yerel müdahale sosyal belediyeçilik –muhafazakar ve sosyal demokrat perspektiften*. Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Meyer, N. & Auriacombe, C. (2019). Good urban governance and city resilience: an afrocentric approach to sustainable development. *Sustainability*, 11, 5514, 1-18. DOI:10.3390/su11195514

Mimarlar Odası (2008), Avrupa Kentsel Şartı – 2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto, Eylül 13, 2021 de <http://mimarlarodasi.org.tr/UIKDocs%5Ckentselsart2.pdf> den erişildi.

Nyström, K. (2018). Regional resilience to displacements. *Regional Studies*, 52(1), 4–22. DOI: 10.1080/00343404.2016.1262944

OECD, (t.y.). Resilient Cities, Temmuz 27, 2021 de <https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/resilient-cities.htm> den erişildi.

OECD and UN-HABITAT (2018). Global State Of National Urban Policy, OECD and UN-HABITAT, Ağustos 18, 2021 de https://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/global-state-of-national-urban-policy_9789264290747-en den erişildi.

Okay, N. & İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk yönetimi. *Dirençlilik Dergisi*, 2(1), (1-12). <https://doi.org/10.32569/resilience.431075>

Özer, Y.E. (2018). *Risk azaltma yaklaşımı çerçevesinde dirençli kentler*. Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Rockefeller Foundation. (2013). 100 resilient cities – 100 rc, Ağustos 15, 2021 de https://www.rockefellerfoundation.org/wpcontent/uploads/d631b84b1efe41685a_3gm6b18ip1.pdf den erişildi.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023).

Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028).

Şenkal, A. (2011). *Küreselleşme sürecinde sosyal politika*. Alfa Basım Yayım Dağıtım.

T.C Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2011). Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma.. Ocak 23, 2023 de <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> den erişildi.

TMMOB, (2021), Avrupa Kentli Hakları Deklerasyonu, Eylül 13, 2021 de <http://www.mimarlarodasiansankara.org/?id=964> den erişildi.

Tuğaç, Ç. (2019). Kentsel dirençlilik perspektifinden yerel yönetimlerin görevleri ve sorumlulukları. *İdealkent*, 10(28), 984-1019. <https://doi.org/10.31198/idealkent.634144>

TÜİK, (2021). Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri 2010-2019, Ocak 20, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sustainable-Development-Indicators-2010-2019-37194> den erişildi.

TÜİK, İstatistik Veri Portalı, Ağustos 5, 2021 de <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1> den erişildi.

TÜİK, İstatistik Veri Portalı, Ağustos 5, 2021 de <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> den erişildi.

TÜİK (2021). İstatistiklerle Gençlik, 2020. Ekim 20, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2020-37242> den erişildi.

TÜİK (2022). İstatistiklerle Gençlik, 2021. Ekim 29, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2021-45634> den erişildi.

TÜİK (2023). İstatistiklerle Gençlik, 2022. Ekim 29, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2022-49670> den erişildi.

TÜİK (2020). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2020. Ekim 29, 2023 de [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679) den erişildi.

TÜİK (2021). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2021. Ekim 29, 2023 de [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437) den erişildi.

TÜİK (2022). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2022. Ekim 29, 2023 de [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587) den erişildi.

TÜİK, (2024). İstatistiklerle Kadın 2023, Mart 29, 2024 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2023-53675> den erişildi.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası (1982). Haziran 30, 2021 de <https://www.mevzuat.gov.tr/#anayasa> den erişildi.

TÜİK (2023). Yetişkin Eğitimi Araştırması, 2022, Ekim 29, 2023 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yetiskin-Egitimi-Arastirmasi-2022-49748> den erişildi.

TÜİK (2024). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023. Nisan 25, 2024 de <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684> den erişildi.

UNISDR (2009). UNISDR terminology on disaster risk reduction, UNISDR

UNDRR, (2021). The Ten Essentials for Making Cities Resilient, Ağustos 11, 2021 de <https://mcr2030.undrr.org/ten-essentials-making-cities-resilient> den erişildi.

Wedel, H. (2013). *Siyaset ve cinsiyet: İstanbul gecekondularında kadınların siyasal katılımı*. Metis Yayınları.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, (2004, 23 Haziran). Resmi Gazete (Sayı:25531). Haziran 30, 2021 de <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> den erişildi.

5393 Sayılı Belediye Kanunu, (2005, 3 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 25874). Haziran 30, 2021 de <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> den erişildi.

Information About the Article/Makale Hakkında Bilgiler

The Ethical Rules for Research and Publication / Araştırma ve Yayın Etiği

The authors declared that the ethical rules for research and publication followed while preparing the article.

Yazarlar makale hazırlanırken araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu beyan etmiştir.

Conflict of Interests/ ıkar atışması

The authors have no conflict of interest to declare.

Yazarlar ıkar atışması bildirmemiştir.

Grant Support/ Finansal Destek

The authors declared that this study has received no financial support.

Yazarlar bu alışma iin finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Contributions/ Yazar Katkıları

The draft process of the manuscript/ Taslağın Hazırlanma Sreci S.Z.K./D.S./A.D.E., Data Collection/Verilerin Toplanması S.Z.K./D.S./A.D.E., Writing The Manuscript/ Makalenin Yazılması S.Z.K./D.S./A.D.E., Submit, Revision and Resubmit Process/ Başvuru, Dzeltme ve Yeniden Başvuru Sreci S.Z.K.